

Yaratan mutlak iyidir; ancak yaratılan insanı gözettiğimizde ise kötülüklerle doludur. Mutlak iyi olan Yaratici, nasıl kötü bir şey yaratır? Bu durum onun mutlak iyi olmasıyla çelişmez mi? Risalelerde bu konuda bir açıklama var mıdır?

Evvela, kainatta mutlak galip olan hayır ve güzelliştir. Üstad Hazretleri bu hakikate şu şekilde işaret ediyor:

"Herşeyde, hattâ en çirkin görünen şeylerde, hakikî bir hüsün ciheti vardır. Evet, kâinattaki herşey, her hadise, ya bizzat güzeldir, ona *hüsn-ü bizzat* denilir; veya neticeleri cihetiyle güzeldir ki, ona *hüsn-ü bilgayr* denilir. Bir kısım hadiseler var ki, zahiri çirkin, müşevveştir. Fakat o zahirî perde altında gayet parlak güzellikler ve intizamlar var."

" Ezcümlle: Bahar mevsiminde fırtınalı yağmur, çamurlu toprak perdesi altında, nihayetsiz güzel çiçek ve muntazam nebâtâtın tebessümleri saklanmış. Ve güz mevsiminin haşin tahribatı, hazin firak perdeleri arkasında, tecelliyât-ı celâliye-i Sübhâniyenin mazharı olan kış hadiselerinin tazyikinden ve tâzibinden muhafaza etmek için, nazdar çiçeklerin dostları olan nazenin hayvancıkları vazife-i hayattan terhis etmekle beraber, o kış perdesi altında nazenin, taze, güzel bir bahara yer ihzar etmektir. Fırtına, zelzele, veba gibi hadiselerin perdeleri altında gizlenen pek çok mânevî çiçeklerin inkişafı vardır. Tohumlar gibi neşvünemasız kalan birçok istidat çekirdekleri, zahiri çirkin görünen hadiseler yüzünden sünbüllenip güzelleşir. Güya umum inkılâplar ve küllî tahavvüller birer mânevî yağmurdur."⁽¹⁾

İkincisi, şer ve çirkinlik kainatta izafi ve nispidir. Bu yüzden hakikat noktasında şer ve çirkin diye bir kavram yoktur.

Hakaik-i Sâbite: Allah'ın kudret ve irade sıfatı ile yarattığı ve kainatta sabit olup değişmeyen her bir hakikate denir.

Mesela, sıcaklık, ışık, güzellik, madde sabit birer hakikattirler... Bunların kainattaki miktarı nisbi hakikatlere nazaran daha azdır. Zaten nispi hakikatler de bu sabit

hakikatlerin aralarındaki bağlar ve orantılardan ibarettir. Mesela, sıcaklığın sabit bir hakikati vardır, lakin soğuk denen nisbi hakikat devreye girince sıcaklığın milyonlarca nispi derece ve hakikatleri açığa çıkıyor. Üstad'ın "**Hakaik-ı nisbiye denilen şeyler, kâinatın eczası arasında bulunan rabitalardır.**" sözü bu manayadır. Buradaki ecza sabit hakikat; aralarındaki rabita denen bağlar ise nispi hakikatlerdir.

Hakaik-i Nisbiye: *Allah'ın irade ve kudret sıfatına konu olmayan, yani ona taalluk etmeyen ve hakikatte varlığı olmadığı halde, bir başkasına nispet veya kıyas edildiğinde anlaşılan ve bilinebilen hakikatler demektir. Büyük-küçük, sağ-sol, ön-arka, üst-alt birer nisbî emirdirler ve bunların hiç birisi de mahlûk değildir.*

Mesela, bir bina düşünelim; bu binanın maddi kalıbı sabit bir hakikattir. Bu sabit hakikat olan binayı usta çekiç ve çivisi ile yapmıştır. Yani bizzat kudret ve iradesi ile yapmıştır. Ama binanın önü-arkası, sağ-solu, altı-üstü, gibi kavramlarını usta çekiç ve çivisi ile yapmamıştır. Bu kavramlar yani bu nisbi hakikatler binanın maddi kalıbına terettübi olarak yerleşmişlerdir.

İşte çirkinlik denen şey de güzelliğin derece ve mertebelerini insanlığa ihsas ettirmek için, yani bildirmek için güzelliğe terettübi olarak takılmış nisbi bir varlıktır. Çirkinlik olmasa idi güzelliğin hem kıymetini hem de derece ve mertebelerini idrak edemeyecektik. Öyle ise şer ve çirkin bilinen şeyler hizmet ettiği maksat ve netice noktasından aynı güzellik ve hayır gibi güzel ve hayırdırlar.

Üçüncüsü, aynanın bir şeffaf ve parlak yüzü vardır, bir de pürüzlü ve parlak olmayan kesif yüzü vardır. Aynanın şeffaf ve parlak yüzünde her şey berrak ve net iken, pürüzlü ve kesif yüzünde her şey karmaşık ve bulanıktır. Şeffaf yüzünde tecelli ve yansıma tam ve mükemmel iken, pürüzlü ve kesif yüzünde tecelliler ve yansımalar kuvvetli bir dikkat ve tahkikat ile anlaşılır.

Mesela, aynanın şeffaf yüzüne baktığımız zaman bizim simamız kusursuz bir şekilde görünürken, kesif ve pürüzlü yüzüne baktığımız zaman simamız belirsiz ve bulanık olarak görünür. (Bunlar ince ve derin hakikatleri akla yaklaştırmak için getirilen temsillerdir. Temsillerin her noktasını ve köşesini hakikate tatbik etmek gerekmez. Maksada işaret etmesi yeterlidir.)

Mülk, aynanın pürüzlü ve kesif yüzü ile ifade edilirken, **meleket** aynanın şeffaf ve parlak yüzü ile ifade edilmiştir. Eşyanın mülk yüzünde hayır şer, iyi kötü, güzel çirkin, sebep sonuç beraber bulunduğu için, herkes her şeyin hayırlı ve güzel yönünü keşfedemeyebiliyor. Bu sebeple görünüşte çirkin ve şer gibi duran şeylerin Allah'a isnat edilmemesi için Allah araya sebepleri koyuyor. Sebepler bir çok şeyin arkasındaki güzel ve nezih halleri perdeleyip örtüyor. Bu perde ve örtüler ancak tahkiki bir iman ve tefekkür ile delinebilir. Ama eşyanın içyüzü olan meleket cihetinde ise her şey güzel ve berrak olduğu için, orada sebepler değil, bizzat Allah'ın isim ve sıfatları hükmediyor.

Şuurca batının zahirden daha tam olması demek, batında yani eşyanın içyüzünde her şeyin anlaşılır ve berrak olmasıdır. Eşyanın içyüzünden maksat, Allah'ın o eşya üstündeki tasarrufatının tam manası ile anlaşılması ve okunabilmesidir. Eşyanın dış yüzünde sebepler ve imtihan araya girdiği için eşya üzerinde esma-i ilahiye tam ve berrak olarak görünmüyor. Görmek için iman ve tefekkür gerekiyor. Ama eşyanın içyüzünde sebepler ve imtihan olmadığı ve Allah'ın her maksat ve planı tam tezahür ettiği için şuurca tam oluyor. Aynı bir gayret ve tefekküre ihtiyaç bırakmıyor.

Hızır'a (as) eşyanın melekut yüzü gösterildiği için her şeydeki hayır ve güzelliği hilafsız ve karışksız okuyabiliyordu. Ama Hazreti Musa'da (as) o melekut bilgisi olmadığı ve olayları zahire göre yorumladığı için Hazreti Hızır (as)'in yaptıklarına tahammül edemiyordu. Yani eşyanın içyüzünde şuur tam iken, dış yüzünde imtihanlı ve karmaşıktır.

Mesela, deprem bir hadisedir; dış ve iç olmak üzere iki yüzü vardır. Depremin dış yüzünde herkes muradı İlahiyi okuyamaz. Allah bize o hadisenin içyüzünü ledünni olarak gösterse, herkes ağlarken biz güleriz. Herkes hüzünlenirken biz mutlu oluruz. İşte batında şuur tam iken, zahirde şuur perdeli ve kapalı oluyor. Lakin zahirde de iman ve teslimiyet ile mükellefiz. Şayet batın noktasından bize tam şuur verilse, kainatta şer ve çirkinliğin İlahi nizam açısından olmadığını bizzat görürüz ve sorunun da mantığı kalmaz.

Dördüncüsü, sanat ile sanatkar arasında fiziki bir bağ kurmak yanlış ve safsata bir vehimden ibarettir. Sanatkar, sanatı üstünde istediği gibi tasarrufta bulunabilir. Sanatın üstündeki bu arızı vasıflar sanatkara sirayet edecek değildir. Allah'ın kasıtlı ve çok hikmetlere binaen yaratmış olduğu zahiri ve nispi çirkinlikler -haşa- Allah'ın çirkinliğine delil değil, tam aksine, onun sonsuz cemaline nispi ve itibari bir kıyas olur.

Özet olarak, nasıl güzel bir adam maslahat gereği çirkin bir resim çizebilirse, sonsuz güzellikte olan Allah da bazı hikmetlerden dolayı zahiri çirkinlikleri yaratabilir. Burada bir tenakuz yoktur.

(1) bk. [Sözler, On Sekizinci Söz](#)